

ZAKLJUČAK S OKRUGLOG STOLA *RUDINA – PROŠLOST U BUDUĆNOSTI*

Prijedlog temeljnih perspektivnih smjernica

Svrha i cilj organizacije **okruglog stola *Rudina – prošlost u budućnosti***, održanog u *Zavodu za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Požegi* 29. rujna 2012. bili su oblikovanje prijedloga temeljnih smjernica koje bi poslužile pri realizaciji programa istraživanja, obnove, revitalizacije i oblikovanja novog sadržaja kulturnog turizma primjerenog budućim potrebama društva.

Shvatljive su stoga poruke akademika Jakše Barbića, potpredsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, koji je pozorno pratio tijek programa okruglog stola o *Rudini* dajući snažan poticaj oblikovanju jasnih zaključnih misli i poruka sa skupa u Požegi. Bez tog zaključka, koji osmišljava ciljeve pristupa programu *Rudine*, održani skup bio bi sam sebi svrhom i u određenom smislu nedorečen i promašen.

Okrugli stol posvećen *Rudini* okupio je, zbog velikog zanimanja za tu problematiku, stručnjake iz raznih znanstvenih područja, polja i grana koji su sa svojih motrišta dali dragocjen prinos upoznavanju sadašnjeg trenutka jednog od najistaknutijih srednjovjekovnih spomeničkih kompleksa u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Važnost kulturne baštine benediktinskog samostana sv. Mihovila Arkandela na *Rudini* mjerljiva je na temelju do sada otkrivenog nepokretnog i pokretnog spomeničkog naslijeđa. Posebno mjesto u tom smislu pripada romaničkoj plastici jedinstvenog umjetničkog izričaja koja je Europi poznata kao *Rudinske glave*. To je, međutim, tek detalj znatno kompleksnije poruke i slike koju nam odašilje preostali, do sada otkriveni ili tek naslućeni, još uvijek neotkriven, nepokretni i pokretni fundus kulturne baštine *Rudine*.

1.

Koji su zadatci, ciljevi i nosioci pred naraštajima koji će skrbiti o spomeničkom sklopu sv. Mihovila Arkandela na *Rudini*? Doista, promišljanje realizacije programa *Rudina* valja prepoznati kao sustavan rad nekoliko naraštaja, tj. kao trajni napor društva, koji će uslijediti nakon prvih dobro osmišljenih i realiziranih koraka u srednjoročnom razdoblju.

2.

U dugotrajnom i vrlo složenom procesu vraćanja života *Rudini* pristup treba biti precizno razrađen i podrobno osmišljen kao multidisciplinarni i interdisciplinarni

ran program realizacije. Pritom je posebice bitno **maksimalno uvažavanje temeljnog postulata, tj. vrlo žurne konzervacije već zatečenoga građevinskog sklopa.**

3.

U svakom je slučaju polazna osnova složenog procesa revitalizacije *Rudine* **određivanje glavnog nositelja i koordinatora programa. To bi svakako trebala biti Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti**, krovna znanstvena i umjetnička ustanova u Republici Hrvatskoj.

Program konkretnih zadataka, tj. istraživanja, obnove i revitalizacije trebao bi se podijeliti na provjerene i iskusne nositelje pojedinih segmenata. Te segmente realizirala bi skupina prominentnih stručnjaka za: **istraživanje** (arheološka, povijesna/arhivska, povijesno-umjetnička, antropološka, interdisciplinarna / npr. arheobotanička, arheozoološka i sl.), **obnavljanje istraženih dijelova spomeničkog kompleksa** (konzervatori, restauratori i sl.) i **revitalizaciju kulturne baštine i njezino uklaпанje u buduću namjenu – Arheološki park Rudina.**

4.

Bitan činitelj uspješne realizacije programa svakako je **osiguranje kontinuiranog, sigurnog i izdašnog izvora financiranja**, kako iz Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Ministarstva turizma Republike Hrvatske, Ministarstva očuvanja okoliša, Požeške biskupije, Hrvatskih šuma, Hrvatskih cesta, tako i iz raznih sponzorskih izvora, potom Grada Požege, Županije požeško-slavonske i lokalne samouprave. Valja apsolutno računati na kontinuirano korištenje sredstava iz fondova Europske unije, odnosno na temelju multilateralne znanstvene programske suradnje.

5.

Nakon okončanja složenog i skupog srednjoročnog programa *Rudina*, popraćenog arheološkim istraživanjima u zonama kod kojih postoji poseban interes za konsolidaciju i „čitanje“ povijesno-graditeljskih faza rasta sakralnog sklopa, moglo bi se pristupiti daljnjim zadacima konzerviranja kao pretpostavke revitalizacije i prezentacije spomeničke baštine.

6.

Posebno mjesto pri istraživanju pripada:

- definiranju prostranog perimetra zaravni na kojem su registrirani spomenički kompleks i vrlo vjerojatno njegovi budući zanimljivi segmenti raznoga sadržaja;
- neinvazivnim metodama istraživanja (daljinska interpretacija, geofizikalna snimanja, 3D modeliranje i vizualizacija kompleksa) prekriti už i širi areal nalazišta radi proučavanja artikulacije i organizacije prostora (samostan, naselje, groblje, utvrda, prometnice, vodotoci, prirodni i drugi resursi, vinogradarstvo i sl.);
- usporedno usustavljenje prije otkrivene ili novootkrivene pokretne arheološke građe;
- konzerviranje pokretne arheološke i povijesnoumjetničke građe (keramika, pećnjaci, novac, staklo, kamena plastika, koštani nalazi), sustavna stručna i znan-

- stvena obrada uz uključivanje specijalista – suradnika za određenu građu;
- aktivno uključivanje povjesničara i povjesničara umjetnosti u traganje za daljnjim pisanim izvorima i obradu postojećeg i budućeg fundusa;
 - geološka i pedološka analiza;
 - hidrološka analiza;
 - arheobotanička analiza;
 - arheozoološka analiza;
 - antropološka analiza i radioizotopska analiza osteoloških nalaza iz grobnih cjelina;
 - sustavno populariziranje spomeničkog kompleksa u Gradskom muzeju Požega, Turističkom društvu, medijima i dr.;
 - populariziranje novih spoznaja o kulturno-povijesnom naslijeđu *Rudine* u medijima;
 - znanstvena obrada fundusa u posebnoj ediciji, tj. seriji publikacija;
 - **trajno prezentiranje pokretne arheološke građe u stalnom postavu Gradskog muzeja u Požegi kao važnog promidžbenog fundusa okolice Požege i općenito Hrvatske u sklopu Europe;**
 - trajno *in situ* prezentiranje samostanskog kompleksa i crkve na *Rudini* (parcijalno aktiviranje relevantnih detalja – južne crkve /infopult o nalazištu i izloženi dio građe u replikama; podrumskog dijela sjevernog krila samostana kao specijaliziranog sadržaja – vinski podrum i replika kuhinje samostana u funkciji) nakon prethodne obnove pojedinih segmenata;
 - **akcent je na prezentaciji romaničke troapsidne crkve s parternim prikazom temelja tornjeva na zapadnom pročelju i parcijalnom anastilozom kolonade radi prezentacije ponekog detalja kamene plastike;**
 - definiranje autentičnoga povijesnog cestovnog pristupa i ulaza u kompleks i njegova revitalizacija te osiguranje ostalih mogućih prilaznih pravaca;
 - osiguranje obilježenih (višejezičnih) smjerokaza prema *Rudini*;
 - obilježavanje pojedinih objekata unutar kompleksa te informativnih tabla;
 - prezentacija i održavanje male romaničke crkve zapadno od spomeničkog kompleksa;
 - uvrštavanje spomeničkog kompleksa kao *Arheološkog parka Rudina* u postojeći Park prirode Papuk;
 - u *Arheološkom parku Rudina* provodila bi se edukacija mladeži, uključene u konkretne zadatke;
 - u buduća istraživanja koja će bitno pridonijeti populariziranju i sadržajnom obogaćenju šireg kompleksa *Rudine* svakako valja uvrstiti genetičke analize vinove loze registrirane kao jedinstvenog atavizma u okolici spomenika. To je neposredno u funkciji aktivnog udjela *Rudine* u turističkoj ponudi, a ujedno u duhu benediktinskog gesla *ORA ET LABOR*;

- u perspektivi bi se u arealu spomeničkog sklopa mogli revitalizirati vinogradi koji su nekoć bili okosnicom gospodarske orijentacije benediktinaca s *Rudine*;
- bitno je da se osigura određena služba čuvanja, zaštite i stalnog održavanja spomeničkog kompleksa te pristupnih prometnica;
- u sklopu predstavljanja *Rudine* bitno je i osiguranje turističkih vodiča tijekom organiziranih obilazaka kompleksa (s poznavanjem europskih jezika);
- izrada suvenira (*Rudinske glave* i sl.) te tisak deplijana i snimanje CD-a na stranim jezicima.

7.

Posebnu vrijednost konstantnog praćenja i arheološkog vrednovanja spomeničkog kompleksa na *Rudini* pružaju spoznaje o njegovu prostornom rasporedu pribavljene neinvazivnom metodom, tj. geodetskim mjerenjima te daljinskim istraživanjem i interpretacijom. One su doista fascinantne i upućuju na realnu potrebu da se, u što skorijoj budućnosti, daljinskim zračnim i geofizičkim istraživanjima i snimanjima te uporabom GIS-a (*Geographic Information System*), pribave planimetrijski situacijski planovi koji će prikazivati pojedinačne karakteristike, odnosno sadržaje prije eventualnih daljnjih, budućih arheoloških zahvata.

U budućim će istraživanjima *Rudine* biti podjednako važno istraživanje okoline nalazišta na globalnoj razini proučavanjem krajobraza, rekonstrukcijom biljne i životinjske okoline te rekonstrukcijom klime za oblikovanje ljudske životne okoline. Podjednako važnim bit će proučavanje razmjene i interakcija otkrivanjem prirodnih izvora dobara, njihove proizvodnje i distribucije, odnosno istraživanje prometne infrastrukture nalazišta te na taj način prapovijesnih i povijesnih sveza s određenim regijama i središtima života.

Prof. dr. sc. Željko Tomičić
Ulica Antuna Šoljana 3
10 000 Zagreb
zeljko.tomicic@iarh.hr